

долгосрочных обязательств, характерными для каждой хозяйственной ситуации.

Таким образом, анализ денежных потоков, платежеспособности и ликвидности является одним из наиболее действенных инструментов учета и контроля уровня материальных, трудовых и денежных ресурсов, что определяется практическим использованием его результатов в планировании бизнеса, а также в оценке эффективности и качества работы. Кроме того, систематический анализ и оценка денежных потоков и их влияние на другие показатели деятельности необходимы организации для принятия оптимальных управленческих решений, для достижения наилучшего эффекта хозяйственной деятельности. То есть руководству организации нужна постоянная осведомленность о состоянии денежных средств, ведь на реальную стоимость денег влияют инфляционные процессы, обесценивая их во времени. Таким образом, проведение такого анализа — одна из ключевых задач управления в экономической сфере.

Литература

1. Анализ финансовой отчетности [Текст]: учебное пособие / под ред. О.В. Ефимовой, М.В. Мельник. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Омега-Л, 2007. – 451 с.
2. Донцова, Л.В. Анализ финансовой отчетности [Текст]: учебник / Л.В. Донцова, Н.А. Никифорова – 7-е изд., доп. и перераб. – М.: Издательство «Дело и Сервис», 2009. – 384 с.
3. Пласкова, Н.С. Экономический анализ [Текст]: учебник для вузов / Н.С. Пласкова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Эксмо, 2007. – 704 с.
4. Шеремет, А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций [Текст]: \ А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 208 с.

Рецензент докт. экон. наук, профессор Н.А. Шibaева

657.6:657.47:61

*Куцик П.О., к.е.н., профессор,
Чабанюк О.М., к.е.н., доцент,
Львівська комерційна академія*

СОБІВАРТІСТЬ ПОСЛУГ ЯК ОБ'ЄКТ КАЛЬКУЛЮВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У процесі обліку формується інформація у такому вигляді, який необхідний для подальшої її обробки: калькулювання, аналіз, контроль, управління. У сьогодишньому економічному середовищі потрібно шукати альтернативні рішення, враховувати різні ситуації, використовувати потенційні можливості санаторно-курортної установи для повнішого задоволення потреб споживачів та створення такого санаторно-курортного продукту, який би належним чином конкурував на ринку аналогічних послуг. Без інформації про витрати на такий продукт це буде зробити не можливо. Крім того, процес підрахунку собівартості дає відповіді і на такі питання: чи продуктивна праця персоналу, чи достатньо кваліфікований склад працівників, чи доцільно впровадження надання нових медичних послуг і процедур тощо. На сьогодишній день нестійке ринкове середовище вимагає чіткого визначення нижньої межі (величини витрат, що понесені на створення санаторно-курортного продукту). Тобто управління постає перед вибором, чи зберегти ціну на попередньому рівні, а при зниженні попиту це спричинить недоотримання доходу, що призведе до недостатності покриття доходами витрат, або ж знизити на допустимий рівень, що дозволить залучити більшу кількість споживачів. Висока якість калькулювання собівартості забезпечить гнучкість управління, гнучкість у визначенні витрат за умов нестійкого зовнішнього середовища. Важливе значення при цьому набуває детальний розгляд самого поняття собівартості, наукове обґрунтування та розробка методів обліку затрат і калькулювання собівартості послуг, визначення об'єктів калькулювання.

Тому дослідженню суті собівартості та об'єктів калькулювання присвячені праці вчених Бачинського В.І., Бутинця Ф.Ф., Вериги Ю.А., Куцика П.О., Пушкаря М.С. Разом з тим, їх роботи стосуються в основному промислових підприємств, які здійснюють виготовлення продукції, послуги ж за своєю суттю відрізняються від продукції, тому тема статті є актуальною.

Меті статті полягає в дослідженні теоретичних та практичних аспектів собівартості послуг як об'єкта калькулювання та розробка пропозицій щодо доцільності застосування методів калькулювання собівартості послуг.

При визначенні терміну “собівартість” у санаторно-курортних установах необхідно врахувати специфіку їх функціонування, яка полягає в тому, що означені підприємства надають населенню послуги з лікування, оздоровлення, рекреації та реабілітації. Досліджуючи визначення собівартості, можна сказати, що різними авторами її термін обґрунтовується по-різному (табл. 1).

Таблиця 1

Погляди науковців щодо визначення собівартості

Автор, джерело	Визначення собівартості
Азрилян А.Н. [1, с. 418]	Собівартість продукції – виражені в грошовій формі поточні затрати підприємства, організації на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг)
Бутинець Т.А., Чижевська Л.В., Береза С.Л. [2, с. 464]	Вартісна оцінка використаних в процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, засобів і предметів праці, послуг інших організацій і оплати праці працівників
Внешнеэкономический словарь [5, с. 358]	Собівартість продукції, робіт, послуг – вартісна оцінка природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, що використовуються в процесі виробництва продукції (робіт, послуг) тощо
Гуцайлюк З.В. [6, с. 24]	На рівні підприємств шляхом бухгалтерського обліку контролюються техніко-економічні параметри технологічних процесів та всі витрати, які виникають при цьому і формують найважливіший показник визначення величини ефективності виробництва – собівартість – показник величини ефективності виробництва
Друри К. [7, с. 39]	Фактичні витрати на виконання конкретного виду продукції, замовлення
Дяків Р. [8, с.544]	Собівартість - це грошовий вираз всіх витрат виробничого підприємства, пов'язаних із виготовленням і реалізацією продукції.
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [9, с. 428]	Грошове вираження загальної суми витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг)
Кисилевич Т.И., Шарыпова О.И. [10, с. 205]	Собівартість послуг – вартісна оцінка використаних у процесі їх надання природних ресурсів, засобів і предметів праці, послуг інших організацій і оплати праці робітників
Король С.Я. [11, с. 162]	Сукупна грошова оцінка матеріальних, трудових та фінансових витрат, яких готельне господарство зазнало в процесі виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг)

Погоджуємося з важливістю налагодження належного контролю за рівнем собівартості всієї виробленої продукції, як загалом по підприємству, так і в розрізі її асортименту. Мета налагодження такого контролю полягає, передусім в оптимізації витрат, оскільки величина витрат впливає не тільки на рівень цін на санаторно-курортні послуги, але й на величину прибутку санаторно-курортної установи. Рационалізація загального рівня собівартості послуг можлива лише за умов ефективного контролю за величиною витрат. В умовах відновлення, налагодження, зростання діяльності, а в подальшому – і конкуренції, собівартість санаторно-курортних послуг повинна бути сформована у відповідно до встановлених вимог.

У процесі виконання робіт, надання послуг, будь-яке підприємство, організація, установа, в тому числі і санаторно-курортні установи, також несуть витрати, пов'язані з означеним наданням послуг, виконанням робіт. Ці витрати, виражені в грошовому вимірнику, становлять собівартість робіт, послуг. Вчена Верига Ю.А. зазначає, що загалом собівартість продукції (робіт, послуг) визначається відношенням витрат, пов'язаних з її виробництвом, до кількості виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг) протягом облікового періоду [4, с. 139]. Узагальнюючи, вона наголошує, що собівартість – це грошовий вираз безпосередніх поточних витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) загалом по підприємству, та частина витрат, необхідна для оцінки вартості певного об'єкта калькулювання [4, с. 148].

У процесі виготовлення продукції, виконанні робіт, послуг, підприємство має витрати живої та уречевленої праці. В сучасних умовах господарювання витрати живої та уречевленої праці мають як натуральну, так і вартісну (грошову) оцінку, власне, загальна сума таких витрат формує індивідуальну собівартість товарів, робіт, послуг підприємства.

Від рівня собівартості залежить і обсяг прибутку та рентабельність підприємства. Залежно від режиму економії, запровадженому на підприємстві, раціонального використання трудових, матеріальних, фінансових ресурсів при наданні послуг, підвищується ефективність діяльності підприємства. У показнику собівартості виражається не лише рівень господарювання, але і рівень цін, які сформовані конкурентним середовищем. Вчений Пушкар М.С. відносить собівартість до

синтетичних показників, які показують не тільки рівень господарювання, а й рівень цін, що складаються на даний момент [14, с. 42]. У сучасних умовах господарювання необхідно посилювати контроль за формуванням собівартості послуг. При частих змінах законодавства існує проблема у керівництва санаторно-курортної установи щодо визначення номенклатури статей витрат та калькулювання собівартості послуг.

На основі проведеного дослідження суті поняття собівартість ми зробили висновок, що деякі автори звужують це поняття до простого підрахунку витрат на виробництво та реалізацію, інші - до грошового виразу витрачених ресурсів. Але, на нашу думку, найповнішою характеристикою собівартості є характеристика її як синтезованого показника, що узагальнює (містить) витрачання ресурсів (матеріальних, природних, трудових та ін.) на створення кінцевого продукту.

В економічній літературі виокремлюють виробничу собівартість, собівартість реалізованих послуг, операційну собівартість і повну собівартість (рис. 1). Кожен вид собівартості відрізняється за обсягом витрат, які до неї включаються. Залежно від поставлених цілей (обґрунтування ціни, аналіз, управління, контроль, планування та ін.) в процесі діяльності може використовуватися кожен із зазначених видів собівартості.

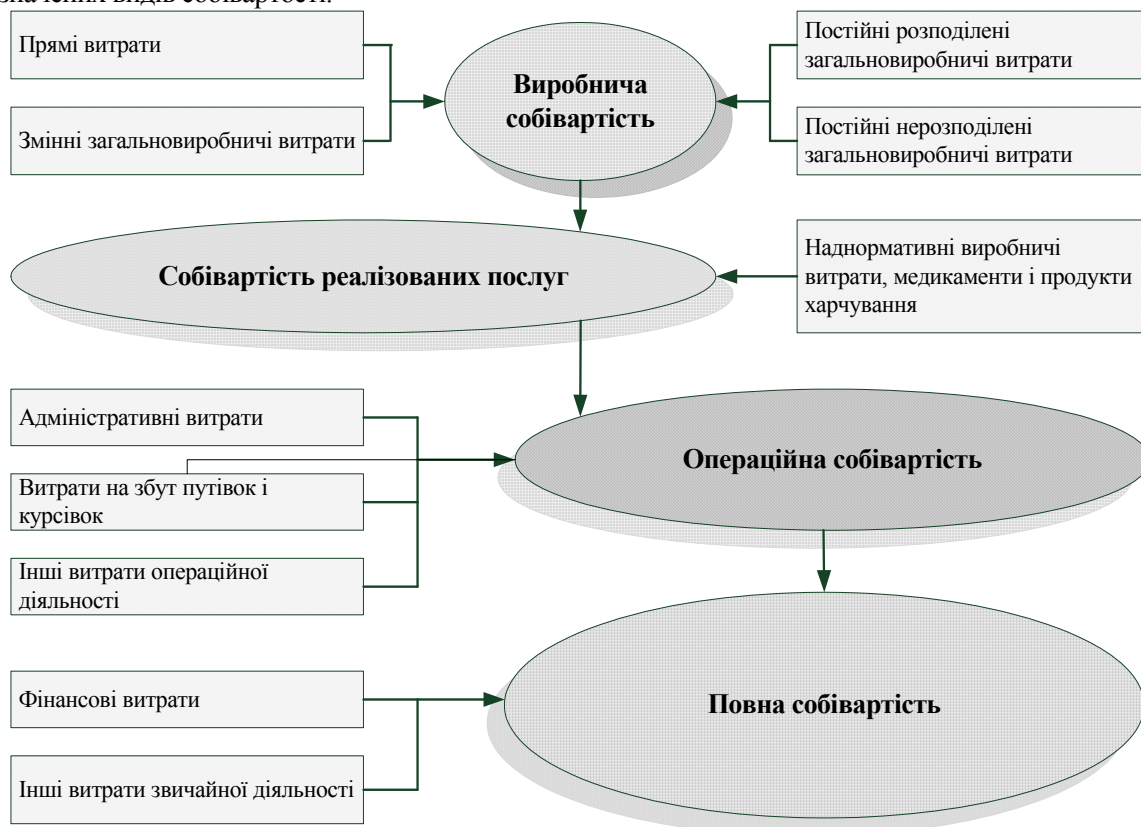

Рис. 1. Порядок формування повної собівартості послуг санаторно-курортних установ

На сьогоднішній день П(С)БО передбачає обчислення неповної собівартості із застосуванням частково методу “директ-кост” [13]. Це означає, що загальновиробничі витрати не в повній сумі включаються до виробничої собівартості, а лише змінні та постійні розподілені, постійні нерозподілені включаються до собівартості реалізації з врахуванням нормативної потужності діяльності. Схожий підхід зазначений і у МСБО. Врахування санаторно-курортних особливостей дає підстави вважати такий підхід правильним. Адже за умови фактичної потужності нижче нормальної непрямі постійні виробничі витрати, розподілені на одиницю наданих послуг, були б необґрунтовано завищені. Запропонована методика у П(С)БО дає змогу цього уникнути.

Відповідно до нормативних документів при визначенні собівартості наданих послуг необхідно мати сформовану інформацію не лише про їх виробничу собівартість, але й суму постійних нерозподілених загально-виробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати [13].

До реформування економіки калькулювання у санаторно-курортних установах здійснювалося за чітко регламентованою схемою відповідно до визначених нормативів. Але на сьогоднішній день, коли на ринку діють економічні закони і кожний заклад досліджуваної сфери прагне укріпити своє становище, калькулювання має бути дієвим інструментарієм управління, а тому ґрунтуватися на достовірній інформації, здійснюватися за науково обґрунтованою методикою, враховувати галузеві особливості і т.п. Здебільшого в останні роки як бухгалтери-практики, так і управлінський персонал, та й навіть деякі теоретики недооцінюють важливість показника собівартості.

Як показали дослідження, визначення собівартості сьогодні є вкрай актуальним і можливим лише за умов посилення оперативного обліку, його інформативності, оскільки під час первинного обліку формується необхідна інформація не лише для проведення науково обґрунтованого калькулювання але й здійснення оперативного контролю витрат з метою подальшого управління витратами санаторно-курортних установ.

Неточність і недостовірність показника вимагає вдосконалення методики його підрахунку, а не ризику відмову. Зниження важливості собівартості на сьогоднішній день обумовлено низкою факторів:

невідповідність цілей податкового законодавства та управлінського (оскільки податкове законодавство стосується сплати податків, а при порушенні будь-яких вимог передбачені штрафи, підприємства усю увагу спрямовують на ведення обліку відповідно до його вимог. А здійснення процесу калькулювання покладено на розсуд підприємства. Враховуючи вітчизняний менталітет, на підприємствах санаторно-курортної сфери якщо воно і здійснюється, то носить суто формальний характер і не реалізує себе як інструмент управління);

професіоналізм управлінського персоналу, економічної служби та ін. Відсутність теоретичних та практичних навичок є суттєвим недоліком, який може бути виправлений законодавчим закріпленням методологічних роз'яснень чи вказівок для санаторно-курортної сфери;

визначення ціни на санаторно-курортні послуги на основі попиту. Тобто насправді, не знаючи реальних витрат на надані послуги, підприємства вирішують питання визначення ціни на основі ринкових цін та наявного попиту. Такий підхід в деякою мірою і виправданий, зважаючи на специфіку санаторно-курортних установ. Ціна формувалася на основі рівня закладу ("зірковості"), природних умов, клімату, наявності мінеральних вод, лікувальних грязей і т.п.

На основі проведених досліджень можна зазначити, що тут доцільно застосовувати центральну ідею "кайдзен", за якою санаторно-курортна установа повинна перебувати у стані постійного удосконалення, до її впровадження мають бути залучені менеджери всіх рівнів управління. Внаслідок застосування системи калькулювання "кайдзен-костинг" управлінський персонал санаторно-курортної установи буде отримувати інформацію не лише для зниження витрат, але й для управління ними. У розвинутих країнах цьому методу надають особливої уваги, з урахуванням принципів сучасного управління.

Література

1. Большой бухгалтерский словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 574 с.
2. Бутинець Т.А. Бухгалтерський облік: [навч. посіб. для студ. спец. 7.050201 "Менеджмент організацій" та 7.050107 "Економіка підприємств"] / Т.А. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза; – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 672 с.
3. Бухгалтерський облік у споживчій кооперації: [навч. посіб.] / В.О. Озеран, П.О. Куцик, А.М. Волошин. – Львів: вид-во ЛКА, 2008. – 660 с.
4. Бухгалтерський облік: [навч. посіб.] / за заг. ред. Ю.А. Вериги. – Центр учбової літератури, 2008. – 396 с.
5. Внешнеэкономический словарь / под ред. И.П. Фаминского. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 512 с.
6. Гуцайлюк З.В. Методологические проблемы учета эффективности промышленного производства в условиях перестройки хозяйственного механизма: [учеб. пособие] / З.В. Гуцайлюк. – К.: УМК ВО, 1990. – 48 с.
7. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. – [пер. с англ.]. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 560 с.
8. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяківа. – К.: Міжнародна економічна фундація, 2000. – 703 с.
9. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – Львів: Центр Європи, 1997. – 576 с.
10. Кисилевич Т.И. Бухгалтерский учет в санаторно-курортных организациях / Т.И. Кисилевич, О.И. Шарипова. – М.: Финансы и стат., 2005. – 416 с.
11. Король С.Я. Бухгалтерський облік у готельному господарстві / С.Я. Король. – К.: 2005. – 353 с.
12. Куцик П.О. Концептуальні основи управління витратами підприємств санаторно-курортної сфери / П.О. Куцик // Вісник Львівської комерційної академії: зб. наук. пр. / [ред. кол. Башнянин Г.І., Дайновський Ю.А., Слейко В.І. та ін.]. – Львів: вид-во ЛКА, 2007. – С. 411-416.

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 “Витрати”: затверджене наказом М-ва фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 // Все про бухгалтерський облік. – 2009. – № 10. – С. 75-79.
14. Пушкарь М.С. Организация учета в объединениях: [учеб. пособие] / М.С. Пушкарь. – К.: УМК ВО, 1989. – 56 с.
15. Чабанюк О.М. Проблеми внутрішнього контролю витрат на формування собівартості путівок у санаторно-курортних організаціях / О.М. Чабанюк // Наукові записки. наук. - техн. зб. Української академії друкарства: зб. наук. пр. / [ред. кол.: Б.В. Дурняк, В.З. Майк, О.В. Мельников та ін.]. – Львів: вид-во Української академії друкарства, 2007. – № 2 (12). – С. 38-43.

657.4

*Перевозова І.В., к.е.н., доцент, Кафка С.М., к.е.н., доцент,
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРТИЗИ БІЗНЕС-ПЛАНУ

Бізнес-ідея на певному етапі свого становлення отримує чіткіші риси шляхом формування бізнес-плану. Отримання бізнес плану може здійснюватися декількома способами: самостійна розробка; придбання готового; розробка спеціалізованою фірмою. Процес розробки бізнес-плану є наукоємним та зовсім нелегким. Але в будь-якому випадку (з більшою чи меншою необхідністю) буває необхідно перевірити вірогідність результатів і висновків уже розробленого бізнес-плану. Проте важливим питанням залишається визначення та врахування якості розробленого бізнес-плану, що потребує подальших досліджень. Подібна експертиза бізнес-плану припускає, у першу чергу, перевірку маркетингової інформації, розрахунків грошових потоків і фінансових результатів, а також аналіз ризиків, що, найчастіше, ігнорується при розробці бізнес-планів, однак дуже необхідний для прийняття управлінських рішень, для визначення банком процентної ставки по кредиту й т.п.

Від якісних ознак прогнозних показників залежить кінцевий успіх бізнес-ідеї загалом [3, с.179]. На етапі завершеності розробки та обґрунтування бізнес-ідеї виникає проблема, яка потребує конкретного розв'язання: експертиза реальності бізнес-плану. Ідеально, щоб людина (люди), які проводитимуть експертизу та аналіз бізнес-плану були безпосередньо не пов'язаний з цією діяльністю (проектом), але була компетентною в питанні, що оцінюється та чесною як рецензент та висловив професійну думку про всі суттєві аспекти, які є критичними для успіху справи (проекту). Це найкраще можуть зробити лише професіонали - професійні кредитні аналітики, експерти-економісти, аудитори. Враховуючи низьку вартість цих послуг в нашій країні, цей додатковий крок - виключно вигідна операція, яка може зробити величезний вплив на результат розгляду вашого бізнес-плану.

Основними недоліками дослідження даної проблеми є відсутність конкретних напрацювань вітчизняних науковців. У науковій літературі цій ідеї присвячено 1-2 стор. тексту підручника, де визначено необхідність експертизи бізнес-плану та перераховано предмет експертизи, недоліки [1, 2, 4]. Цілковито відкритими залишаються методичні та процедурні питання фінансової експертизи бізнес-плану та єдиний підхід до експертного висновку бізнес-плану.

Загальною негативною рисою бізнес-планування на сучасному етапі господарювання є необґрунтованість (або поверхневий аналіз) прогнозу збуту. Оскільки експертиза бізнес-проекту передбачає не тільки перевірку правильності розробки документації, а діагностику досяжності поставлених стратегічних цілей, то основна увага приділяється саме маркетинговим аспектам. Отже, предметом експертизи бізнес-плану при маркетинговому підході є не фінансовий план або відповідні бюджети, а досяжність виставленої мети при окреслених стратегіях.

Підходи до такої експертизи можуть бути різні за класифікаційними ознаками:

1. за рівнем професійного підходу (глибини):

професійна експертиза бізнес-плану, що передбачає конкретні рекомендації по поліпшенню кожного розділу бізнес-плану і виправленню недоліків;
доопрацювання і виправлення бізнес-плану що передбачає самостійне виправлення помилок і помилок, виходячи з наданої інформації.

2. за об'єктами:

якість продукції (товарів, послуг);

ціна;